

у виду лектуре Кеџмановићевих јунака, посљедњу Бајазидову шетњу кроз чаршију која открива смисао његове трагичности и његове узвишености, или мотив односа (идеалног?) приповједача и (идеалног?) слушаоца. Иако приповједач након читања *Проклеће авлије* себе пореди са фра Петром, он нема ту привилегију да слуша младића који се поистовјећује са Осамом. На мјесту гдје би Андрићев Тамил тихим гласом, али са пуно страсти наставио да прича своју причу, Бајо-Осама, попут дјечака из *Тоџа*, почиње да ћути и гледа у једну тачку, изгубивши повјерење у „ухо” свог слушаоца.

За крај би се могло рећи да Кеџмановићев роман има једну срећу (неки то зову и несрећом): прича која је у њему записана истинита је и то је њен највећи подвиг.

Марко ТОШОВИЋ

ИСЛЕДНИК РОМАНОПИСАЦ

Драган Великић, *Иследник*, Лагуна, Београд 2015

*Није животи свакоме сојсџвена кућа,
коју све богајџије украшава намеџијајем сећања.
Неко живи у хојелу, у многим хојелима.
Године се зајварају за њим као хојелска врајџа –
и једино џиџо џреосџаје џо је мало храбросџи и нежаљења.*

Ерих М. Ремарк, *Тријумфална кайџа*

О претакању пишчеве личности у свет књижевног дела говорио бих помоћу примера двојице великана – Ива Андрића и Милоша Црњанског. Док је Андрић инсистирао на томе да личност и живот писца не играју никакву улогу у настанку књижевног дела, Црњански – да цитирамо Џаџића – „празни пред нама све фиоке свог живота”. Фундаментални значај који Црњански придаје животу писца, те, сходно томе, и његовом уплитању у стваралаштво, дијаметрално је супротно ономе које је неговао Андрић. И не само то: ови поетички модуси функционишу као наизглед непомирљиви различници; као да је писац осуђен да поштује само један модел стварања, а други да презре. Примери двојице наведених великана требало би да потиру сваки наговештај о превази једног поетичког модуса над другим, али то не значи да су формиран писци склони преласку „на другу страну”.

Роман *Иследник* Драгана Великића такав је један прелазак. Развојни пут писца, наговештен у претходном роману, *Bonavia* (2012), у *Иследнику*

добија своје прецизне координате; у свету књижевног дела тај обрт оцртан је преласком из „измишљеног” у свет „чистих истина”. Од почетног преиспитивања у разговору с мајком која га оптужује за вечито измишљање, Великић покушава да наметне себи писање приче коју би она радо читала. Шире гледано, Великић се приказује као поетички изразито самосвестан писац: довољно је упоредити романе *Данићев џрџ*, *Руски џрозор*, *Vonavia* и *Иследник* па да се уоче блага али логична поетичка померања. Међутим, неке референце које је писац користио у својим ранијим делима доследно су пренете и у овом роману: обавештајно-лирске реченице, медитерански и средњоевропски миље, предмети који се оксидирано везују за сећање, писци и интелектуалци као протагонисти, као и смена дужих и краћих поглавља, при чему она краћа (3, 9. и 11. поглавље) имају функцију крајпуташа и даљих упутстава у читању књиге. Роман *Иследник* је, дакле – и поред одмака у поезици – *сума великићјана*.

Централно место у роману Великић даје нараторовој (сопственој) мајци. Међутим, ово није роман о мајци у коме ће иследник дати психолошки профил испитаника с освртом на њену прошлост, понашање и ставове; на садржинској равни преплићу се тематски паралелизми који се унутар романа сукобљавају и постепено компонују у једну заједничку целину. Великићева књига је роман о хотелима (пишчева полазна тачка у писању, преко које се уводи мотив путовања), о комшиници из детињства – Гркињи Лизети из Солуна, која је за наратора била откривење у дечаштву јер је била сушта супротност мајци – онда, дакако, о мајци, чијег „шињела реализма” се ослобађа, и преко ње о самом писцу и наступајућој деменцији. Могло би се рећи да говорећи о мајци писац говори о себи – што не би било потпуно нетачно имајући у виду све очигледније сличности које нам се откривају између њих – али се мора приметити да у делу не постоји исповедни тон којим би ауторско „ја” потиснуло и маргинализовало све остале некохерентне мотиве. Зато настаје могућност да се пише и о малограђанима, „људима с плаже”, од којих се мајка („рођени енциклопедиста”) разликује јер је њен живот био живот „малог *необичног* човека”, те о оцу као латентној фигури у сећању, о судбини италијанске породице Хитерот након преврата 1945. године, о Александру Тишми, који писца саветује да „ослушкује тротоаре, има шта да се чује” итд.

Великићев роман је, у ствари, једно велико истраживање сећања. У роману се двадесет и пет пута (!) помиње злосрећно обијање вагона са драгоценостима код Винковаца, у коме је нестала реликвија породице Великић – мајчина свеска-записник о свим хотелима, њиховим путовањима и успоменама. Будући да је документ нестало, иследнику не преостаје ништа друго него да посегне за својим и туђим *сећањем*. Приступ којим се овај проблем разматра је двострук – песнички и сцијентистички. Поразно сазнање да је свести тек мали део мождане меморије доступан

и да је у подсвести затомљено неко загонетно „породично несвесно” наводи писца да, користећи се научним знањима о функционисању мозданог кортекса, покушава да призове сећања на Лизету и њен Солун, на мајку, Пулу свог детињства. Ипак, сећање изневерава када се ступи у контакт с простором и људима негдашњег света. Иследник-писац је на тај начин, истражујући своју мајку, уочио и код себе прве трагове деменције, од које је и она боловала.

Последње поглавље романа је писмо мајци, које подсећа на обрнуту глосу „Писмо или садржај” из Кишовог *Пеџчаника*. У овом *summarium* поглављу Великић успева да све размршене и лутајуће нити свог романа као руком обухвати у једној истинској исповести. Ислеђивање се окончава, сви докази су прикупљени, роман је написан, а истражитељ излази из тамног вилајета у који је, не знајући, крочио. Очигледно је да Драган Великић новом књигом доказује да је писац који је спреман да се мења, али да истовремено остаје одан свом поетичком интегритету.

Виктор ШКОРИЋ

„ПРЕД НАЛЕТОМ БЕЗИМЕНЕ ПРОЛАЗНОСТИ”

Томислав Маринковић, *Невидљива места*, Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, Краљево 2015

И најновија књига стихова *Невидљива места* песника-посвећеника Томислава Маринковића (1949), осма по реду, потврђује, од књижевне критике одавно и једногласно већ препознату, доследност и брижљиво неговано заједништво читавог његовог песништва, која се огледа и у песничком садржају, и у атмосфери готово сваке песме, али и у одмерено игривом и утишаном песничком поступку.

Сведоци оваквог тумачења су, на пример, кључне речи Маринковићевог песништва, као што су време, пролазност, питање трајања и постојања, тишина, празнина и самоћа, које су, углавном све, присутне од његовог првенца, иако су с временом доживљавале извесне и делимичне семантичке промене. И све су неодвојиви део вечите песничке жртве и самоизгнанства.

И у „невидљивим местима” читамо песникову осећања као што су усамљеност („Усамљеност је / у мени тихо певала”), тишина („на крају вечери, сам, / окретох се тишини и, као много / година пре”), безнад и препуштеност себи („Наше туге гласније су од молитви / под равнодушним погледима светитеља”), страх „пред налетом безимене пролазности” у свој својој неумитности („Голе, промрзле травчице, / непоколебљиве